

בין נאום דיין ב-1956 לנאום חירם ב-2024

written by ד"ר אל"מ במיל" חנן שי | 08.08.2024

בנאום שנשא בטקס פרידתו מאוגדה 99, תא"ל ברק חירם הדהד ברטוריקה נוקבת את נאומו של רא"ל משה דיין בהספדו על קברו של רועי רוטברג באפריל שנת 1956 [1] אחד מהמסמכים שעיצבו את הזהות הישראלית.

נאומיהם של שני אנשי הצבא הבכירים נישאו בשעות לאומיות קשות: מלחמת התשה קשה וארוכה שישראל ניהלה מול טרור הפדאיון ב-1956; ומלחמת התשה קשה פי כמה וכמה אחרי תבוסה צבאית קשה שישראל מנהלת מול קואליציה של צבאות טרור ב-2024.

המסר בשני הנאומים, מסר שארתור רופין עיצב ב-1936, הוא זהה: "הערבים לא מסכימים למפעלנו. אם אנו חפצים להמשיך במפעלנו בניגוד לרצונם [2] אין מנוס מקורבנות דמים. נגזר עלינו להיות בלוחמה מתמדת עם הערבים. ייתכן כי זה מצב בלתי רצוי, אך זוהי המציאות".

הנחת היסוד הזו בהספד מהדהדת את מדיניות הביטחון הישראלית. נגזר ממנה צורך תמידי במוכנות ובכוננות מבצעית, כדי שבכל מקרה של התעצמות האיומים על ישראל היא תוכל להגיב אליהם בכוח צבאי, כדי להסירם "מחוץ לגדר", ולא להתמודד עימם "בתוך הגדר" כמו ב-7 באוקטובר.

ההד של טבח 7 באוקטובר גם הוא עולה מנאומו של דיין: "לא מהערבים אשר בעזה, כי אם מעצמנו נבקש את דמו של רועי. איך עצמנו עינינו מלהסתכל נכוחה בגורלנו, מלראות את ייעוד דורנו במלוא אכזריותו [3] הן אנו יודעים כי על מנת שתגווע התקווה להשמידנו, חייבים אנו להיות בוקר וערב, מזוינים וערוכים [4] אל נסב את עינינו, פן תיחלש ידנו. זו גזירת דורנו, זו ברירת חיינו [5] להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקשים. או כי תישמט מאגרופנו החרב [6] ויכרתו חיינו".

מחשש שמלחמת ההתשה בתעלה תגרום לרפיון חברתי וצבאי, דיין, אז כבר שר הביטחון, חידד את תפיסת "זו גזירת דורנו" גם בנאום "אל תירא עבדי יעקב" שנשא בפני בוגרי פו"ם ב-1969.

הספדו של דיין, שכוון לחברה הישראלית כולה, הפתיע את בן-גוריון וגם הרשים אותו, והוא שודר בגלי צה"ל. גם דבריו של חירם כוונו לחברה הישראלית כולה [7] כבר לא אותה החברה שאליה דיבר דיין. כמו כל הדמוקרטיה המערבית, גם החברה הישראלית עברה שינויים תרבותיים [8] מתוכם כמה חיוביים מאוד ונהדרים [9] שפתחו פער עצום בין גודל האיומים הצבאיים שנוצרו על ישראל לבין עוצמת הקשב החברתי לקריאתו של דיין "אל נסב את עינינו פן תיחלש ידנו, זו גזירת דורנו".

מאחר שהאיומים הצבאיים על ישראל נותרו בעינם, ואף התעצמו בגלל צבאות הטרור הסדורים שנבנו על גבולותיה, ובגלל המהפך הטכנולוגי שחל בתחום הירי מנגד, היה מצופה מצה"ל כי נוכח

ירידת הקשב החברתי ל"גזירת גורלנו זו ברירת חיינו", הוא דווקא יגביר את עוצמת הקשב לאיומים ויעצים את יכולותיו להסירם במלחמת מנע "מחוץ לגדר".

אך מסיבות שעוד צריכות להתברר ☒ צה"ל פעל הפוך, והחליף את דוקטרינת ההכרעה בדוקטרינה של הרתעה, שנועדה לגרום לשינוי תודעתו של האויב, כדי שהאויב לא ירצה להפעיל את האיומים למרות יכולתו. בלי יכולת צבאית לממש את מדיניות הביטחון, היא הפכה מבחינת המדינאי לאבן שאין לה הופכין. גם סיבות השלמתו עם המהפך הזה עוד צריכות להתברר.

לאסון הזה, שצה"ל אולי יכול היה למנוע לו דבק בעקרונות המלחמה הנצחיים, חירם היה צריך להתייחס בנאומו, כפי שעשה דיין כרמטכ"ל: "על אף שאלף נדרנו כי דמנו לא יוגר לשווא ☒ אתמול שוב נתפתינו, האזנו והאמנו. את חשבוננו עם עצמנו נעשה היום".

יש אמת בטענות נגד לובש מדים שעיקר נאומו היה ביקורת על האזרחים. חרף זאת, צפוי שגם נאום חירם יעצב את הזהות הישראלית שאחרי אסון תשפ"ד.

המאמר פורסם בישראל היום, בתאריך 08.08.2024.